

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra společenských věd

Bakalářská práce

**Proces s Miladou Horákovou perspektivou
totalitní propagandy v Rudém právu**

Vedoucí práce: Mgr. Michal Šimůnek Ph.D.

Vypracovala: Veronika Šubová

Horažd'ovice 2012

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci s názvem Proces s Miladou Horákovou perspektivou totalitní propagandy v Rudém právu vypracovala zcela samostatně s použitím literatury a pramenů uvedeném v seznamu literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákon č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu této kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Děkuji touto cestou vedoucímu své bakalářské práce Mgr. Michalu Šimůnkovi, Ph.D., za odborné konzultace, cenné rady a připomínky, které mi poskytoval a které pro tuto práci byly velkým přínosem.

Díky také patří mé rodině, partnerovi a přátelům za podporu a trpělivost.

Obsah

Anotace	5
Abstract	5
Úvod.....	6
1. Propaganda.....	8
1.1 Typy propagandy.....	10
1.2 Typy propagand využité na procesu s Miladou Horákovou.....	14
2. Proces s Miladou Horákovou.....	15
3. Propagandistická kampaň doprovázející proces s Miladou Horákovou a spol. .	24
4. Interpretace článků Rudého práva	31
Závěr	38
Summary	39
Zdroje	40
Seznam literatury.....	40
Internetové zdroje.....	40
Přílohy.....	41

Anotace

Bakalářská práce se v teoretické části věnuje principům a strategiím, které jsou využívány v totalitní propagandě. Tyto principy a strategie jsou dále ilustrovány na propagandistické kampani související s procesem s Miladou Horákovou. V práci jsou vymezeny rysy totalitní propagandy, strategie, které využívá a typy propagandy. Dále jsou zde nastíněny také historické a politické souvislosti procesu s Miladou Horákovou. Je zde popsáno, jak se proces vyvíjel, kdo se na něm účastnil a jak dopadl.

Hlavním cílem této práce v její praktické části je interpretace článků Rudého práva na základě charakteristiky propagandy a jejích typů, která je vysvětlena v teoretické části práce.

Klíčová slova: propaganda, Milada Horáková, Rudé právo, techniky propagandy, proces

Abstract

This thesis focuses in its theoretical part on the principles and strategies that are used in totalitarian propaganda. These principles and strategies are further illustrated in a propaganda campaign surrounding the trial of Milada Horakova. This thesis shows features of totalitarian propaganda strategy that uses and also types of propaganda. Furthermore, there are also outlines of the historical and political context of the trial of Milada Horakova. It describes how the trial evolved, who participate in it and how it ended.

The main objective of this work in its practical part is the interpretation of articles from Rude pravo based on the characteristics of propaganda and its types, which is explained in the theoretical part.

Key words: propaganda, Milada Horakova, Rude pravo, propaganda techniques, trial

Úvod

Cílem této práce je interpretace článků Rudého práva na základě stanovené charakteristiky propagandy, kterou nastínil Ellul ve své knize *Propaganda: the Formation of Men's Attitudes*.

Propaganda je velice důležitý jev, který provází společnosti a nejvýrazněji se objevuje ve 20. století v různých společnostech po celém světě. Nejvíce se sociologové a politologové začali zabývat výzkumem propagandy právě díky událostem ve 20. století. Právě nástup fašistů k moci v Německu nebo dění v Sovětském svazu je spojeno s propagandistickými kampaněmi. V Československu se začala propaganda silně uplatňovat po převzetí moci komunistickou stranou po roce 1948. Všechna tehdejší média byla prostoupena komunistickou propagandou a pro obyvatele bylo těžké orientovat se v informacích, které jim média podávala a rozlišit do jaké míry jsou podávané informace a zprávy pravdivé a nakolik jsou ovlivněny propagandistickou kampaní, která sloužila komunistické straně k upevnění moci. Komunistická strana tvořila opozici kapitalistickému Západu, který pro ně představoval nepřátele, a občané státu o tomto stanovisku byli neustále přesvědčováni. Tato doba představuje neustálý konkurenční boj mezi Západem a Východem. Obyvatelům byla neustále vštěpována vykonstruovaná fakta o lepší ekonomice a zejména o lepším životě pod záštitou komunistického režimu, kde se nemusí obávat, že by byli vykořisťováni nebo že by ztratili zaměstnání. Tato doba, zejména 50. léta, se také v Československu vyznačuje jako doba politických procesů. Mezi první a zároveň největší procesy patří proces s Miladou Horákovou a dalšími dvanácti členy. Byl doprovázen rozsáhlou propagandistickou kampaní, která byla obsažena ve všech oblastech života obyvatel státu.

První část této práce neboli část teoretická je věnována popisu propagandy, vysvětlení, co to propaganda je, jaké používá techniky, nástroje a strategie. Zaměří se také na typy propagand a vysvětlí, jak se jednotlivé typy projevují. Další část v tomto teoretickém základě tvoří deskripce procesu s Miladou Horákovou, která se zabývá tím, kvůli čemu byla tato skupina s Miladou Horákovou odsouzena, jak proces probíhal a také jaké měl výsledky. Třetí kapitola teoretické části se zaměří na propagandistickou kampaň, která celý proces provázela a ukáže, kde všude se tato propaganda projevovala.

Druhá část práce neboli část praktická se zaměří na články vycházející v době procesu s Miladou Horákovou a ostatními obviněnými a bude se je snažit interpretovat z hlediska propagandy, která při jejich psaní byla použita. Budou zde na těchto ukázkách popsány typy propagand, které byly použity při psaní těchto článků.

1. Propaganda

Pokud chceme vysvětlit pojem propaganda, můžeme ho definovat jako manipulaci za účelem změny názorů nebo smýšlení. Jedná se o snahu změnit víru člověka v určité názory či dogmata a nakonec ho donutit k dodržování doktríny dané strany či organizace, která se snaží zmanipulovat lidské názory a přesvědčit člověka ve vlastní pravdu. Celý tento proces se odehrává v lidské mysli. Člověk by neměl mít pocit, že je násilně donucen k víře v cizí přesvědčení a měl by nabýt víry, že spousta jeho přesvědčení vzniká z jeho vlastní vůle. Propagandisté k těmto procesům využívají znalosti lidské psychiky a většinou se snaží odvolávat na sociální a ekonomickou situaci, ve které se člověk nachází. V knize Jacquese Ellula (Ellul, 1973: 61)¹ je propaganda vysvětlena jako seznam metod používaných danou stranou či organizací, která chce vyvolat aktivní nebo pasivní účast na svých akcích. Masa individuí je psychologicky unifikována skrze psychologickou manipulaci a začleněna do organizace. Aktivní účast pak znamená, že propaganda je schopná mobilizovat občany k činnosti a podílení na organizaci. Pasivní účast znamená, že se lidé nepodílí přímo, ale podporují propagandu pasivně.

Důležitou platformu pro vznik propagandy vytváří ideologie. Jak uvádí Ellul (Ellul, 1973: 117) je důležité, abychom si uvědomili, že ideologie pokládá základ propagandy, jelikož jí poskytuje témata a obsah a tím vlastně determinuje danou propagandu. Propaganda si tak z dané ideologie vybere, co je pro ni důležité.

Nedílnou součástí tvoří věda a technika. Mezi vědy napomáhající propagandě řadíme sociologii a psychologii. Tyto dvě vědy jsou velice důležité, neboť se jejich studie zaměřují na člověka, jeho zařazení a působení ve společnost a na jeho vnitřní pochody a touhy. Propaganda tedy získává z těchto věd informace, jak správně působit na člověka, aby se mu co nejlíže přiblížila a zasáhla jeho nejcitlivější místa a tím ho mohla ovládnout natolik, aby byl příslušné propagandě co nejvíce poslušný, aby ji uctíval a aby se stal součástí masy, kterou propaganda ke svému úspěšnému využití potřebuje.

Co se týče techniky, propaganda nemůže existovat bez médií masové komunikace. Jak píše Jacques Ellul ve své knize (Ellul, 1973: 9–10) propaganda

---

¹ Ellul J., Propaganda: The formation of men's attitudes, Vintage Books, 1973.

musí být celková. Měla by obsáhnout všechny zdroje umožňující machinaci s lidmi. Tím tedy myslí všechny prostředky masové komunikace, jako jsou tištěné noviny, rádio, televize, filmy, plakáty, různá setkání či schůze nebo agitace.

Jedním z rysů propagandy je, jak uvádí Ellul (Ellul, 1973: 11–15), že se zaměřuje na masy a zároveň na jednotlivé lidi. Není však možné, aby působila pouze na jednotlivce. Jestliže je však jednatel součástí nějaké skupiny či masy, je mnohem snadnější s ním manipulovat, protože částečně přejímá názory ostatních a jeho vlastní názory a myšlenky vyblednou na pozadí názoru většiny. Důležité také je, aby propaganda zaměřovala svou pozornost na jednotlivce v rámci skupiny, protože je důležité, aby si každý člověk myslel, že on je ten, kterému je sdělení adresováno osobně, kdo je potřebný a na koho se propaganda obrací. Propaganda nemůže být uskutečňována občasnými zprávami v novinách či televizi, v tom případě by se nejednalo o propagandu. Musí být neustálá, prováděná všemi možnými zdroji, které jsou danému jednotlivci či organizaci provádějící propagandu k dispozici. To, že musí být k dispozici všechny zdroje, je také dáno tím, že každý zdroj masové komunikace hovoří k jinému člověku a hodí se na jiný typ propagandy. Například člověk sledující filmy a chodící často do kina je spíše ovlivněn propagandou obsaženou ve filmech než propagandou v novinách, které čte třeba zřídka. Filmy jsou například dobrým médiem pro sociologickou propagandu, protože působí na celistvou společnost, zabývá se lidským kontaktem a sociálním klimatem. Veřejná setkání a plakáty jsou zdrojem šokující propagandy, protože jsou intenzivní ale dočasné a vedou k okamžité akci. Televize slouží k vytvoření všeobecného pohledu na svět, rádio slouží jako nástroj mezinárodního působení a psychologické války. Z tohoto výčtu je tedy jasné, že pokud má být propaganda efektivní, je třeba využít všech těchto médií. Jedno bez druhého by být nemohlo.

Jedním z hlavních nástrojů propagandy podle Ellula (Ellul, 1973: 45–46) je také neustálý přísun nových informací a prohlášení, které nedávají lidem prostor nad nimi intenzivněji přemýšlet. Čím více zpráv člověk dostává, tím méně si pamatuje zprávy předešlé. Informace z předešlých dní či měsíců se tak stávají nedůležitými. Člověk se tak v těchto dennodenních novinkách orientuje jen po povrchu a více se nad nimi nezamýšlí. Bere je tak, jak k němu přicházejí. Proto, jak uvádí Ellul (Ellul, 1973: 46) například, když Chruščev učinil nějaký příslib, který měl určitou

lhůtu a nesplnil ho, nic moc se nedělo, protože na něj lidé v důsledku jiných a nových zpráv zapomněli a problém tak už nebyl aktuální. Tato situace pak vyvolává, že člověk je více ovlivnitelný a stává se dobrým terčem pro propagandu. Člověk tedy ztrácí kontakt s minulostí a stává se senzitivním pouze k otázkám současnosti. Velmi důležité je také opakování. Čím častěji je člověku nějaké tvrzení vštěpováno, tím dříve ho vezme za své a začne ho považovat za samozřejmost a jistou pravdu.

Pro vznik efektivní propagandy je důležité, aby ji podporovalo a věřilo v ní co nejvíce lidí. Pro to je třeba, aby propaganda byla dlouhodobá a byla obsažena ve všech oblastech lidského života. V životě občanů by neměl být vynechán ani nejmenší okamžik, kdy by byla propaganda omezena. Člověk je tedy od rána do večera obklopen nástroji propagandy, tedy různými letáky, slogany, televizním a rozhlasovým vysíláním, školním vzděláním a není mu dán čas, aby mohl racionálně přemýšlet nad tím, co mu je neustále vštěpováno do hlavy. Není tedy umožněn čas na pochyby. Neustále jsou také cenzurovány zprávy zvenčí, aby občan neměl ani nejmenší podezření, že zprávy, které se mu dostávají, jsou překroucené a neodpovídají hlášením, která podávají orgány jejich státu.

1.1 Typy propagandy

Podle Ellula (Ellul, 1973: 15–16) bychom měli rozlišovat propagandu skrytou a veřejnou. S těmito pojmy se dále také pojí propaganda černá a bílá. Černá propaganda znamená, že její strůjce skrývá své záměry, identitu, hodnoty a zdroje. Lidé se neobávají, že by se je někdo snažil ovlivnit a nemají pocit, že jsou tlačeni někam, kam by nechtěli. Využívá také záhadnosti a mlčenlivosti. Na druhou stranu bílá propaganda je otevřená, jsou známy její zdroje a záměry. Veřejnost ví, že se je snaží někdo ovlivnit. Také je známá existence nějakého Ministerstva propagandy. Tento typ propagandy také funguje jako činitel, který skrývá existenci skryté propagandy. Aby byla propaganda úspěšná, je třeba využít obou výše uvedených typů. Veřejná propaganda pak slouží k útokům proti nepřátelům, slouží jako manifestace síly a dobré organizace. Kdežto skrytá propaganda je více efektivní a jejím záměrem je nasměrovat občany, kteří ji podporují určitým směrem, aby

organizátoři propagandy dosáhli svého cíle. Hlavním cílem této propagandy je také fakt, že lidé vůbec netuší, že jsou ovlivňováni a tím pádem proti ní nijak nebojují a nesnaží se jí vzdorovat. Ellul dále ve své knize (Ellul, 1973: 16) uvádí, že existuje spousta typů propagand, jednotlivé typy se však překrývají a jsou využívány v různých spojeních, protože každá se zaměřuje na určitou oblast lidského života a dohromady jsou používány k ovlivnění celého lidského života. Pro každou zemi nebo pro každý režim jsou využívány různé typy těchto propagand a jejich kombinací lze docílit efektu, kterého se strůjci propagandy snaží dosáhnout. Ellul zmiňuje také rozdělení propagand podle Laswella. Ten rozlišuje dva typy. Propagandu s přímým podněcováním, která je využívána v demokraciích a propagandu s nepřímým podněcováním, která své využití nachází v autoritářských vládách.

Ellul ve své knize (Ellul, 1973: 60–74) rozlišuje několik typů propagand, mezi něž zařazuje propagandu:

1. agitační,
2. integrační,
3. sociologickou,
4. politickou,
5. vertikální,
6. horizontální,
7. racionální
8. iracionální.

Politická propaganda se nachází v rukou vlády, politické strany, správy nebo nátlakové skupiny. Používá techniky, které jí umožňují ovlivnit občany a změnit jejich vnímání veřejnosti. Výběr těchto metod je pečlivě promyšlený. Politickou propagandu můžeme dále rozlišit na dva další typy a těmi je propaganda strategická a taktická. Témata a záměry, jak už vypovídá z názvu, mají politický charakter. Jejím

záměrem je tedy udržet si politickou moc a upevňovat ji nebo moc získat. Mezi příklady politické propagandy řadíme Hitlerovu i Stalinovu propagandu.

Sociologická propaganda, jak uvádí Ellul (Ellul, 1973, 63–70) je mnohem složitější na uchopení a mnohem méně diskutovaná než propaganda politická. Tato propaganda funguje opačně než například propaganda politická. Propaganda obecně se snaží rozšířit svou ideologii mezi občany státu prostřednictvím komunikačních médií a pokouší se, aby lidé přijali určité politické a ekonomické struktury nebo se účastnili nějaké akce. Sociologická propaganda tento chod událostí převrací. Existující politické, ekonomické a sociologické faktory postupně dovolují ideologii, aby mohla pronikat k jednotlivcům nebo mase lidí. Díky již vzniklým výše uvedeným strukturám může vzniknout ideologie, která vede k aktivnímu podílení masy na životě ve společnosti a umožňuje lepší adaptaci jednotlivců na tento život. Tato propaganda vzniká spontánně nikoliv úmyslně z propagandistické činnosti nějaké skupiny či organizace.² Tento typ je typický pro Spojené státy americké a pro Čínu. Členové společnosti ovlivnění tímto typem propagandy věří, že způsob života, který vedou je ten jediný správný, kdežto pokud někdo neuznává tento styl života a žije jinak než ostatní, je špatný.

Agitační propaganda je nejvíce viditelná a rozšířená. Vyznačuje se určitou opozicí a tím, že se snaží vyvolat určitou rebelii či válku. Snaží se vyvolat v lidech nenávist a poštvat je proti určité skupině lidí nebo proti nějakému ustanovenému režimu, který se snaží zničit a založit nový. Jedná se tedy o snahu docílit převratu či změny situace. Agitační propaganda byla například aplikována v sovětské pětiletce nebo v rámci Hitlerovy propagandy. Při tomto typu propagandy nejsou komunikační média moc důležitá, velkou roli zde sehrávají různé letáky, proslovy, plakáty, fámy či drby. Tyto fámy nemusí být založeny na pravdě. Jejich hlavním úkolem je rozdmýchat mezi lidmi nenávist k označené skupině. Příkladem této uměle vykonstruované nenávisti nám může sloužit případ Milady Horákové, kterým se zde budeme více zabývat později. Je zde také podstatné, že čím jsou lidé méně informováni a dosáhli nižšího vzdělání, tím více je tato propaganda účinnější.

---

² Příkladem vzniku takové propagandy můžeme zmínit amerického producenta, který vytvoří film a ovlivní tím ostatní, aniž by si to uvědomoval a zamýšlel tuto činnost. Do filmu vloží své představy života a nápady, které nezamýšlí jako propagandu. Mezi faktory, které mohou ovlivnit ostatní, můžeme například zařadit americký způsob života.

Integrační propaganda podle Ellula (Ellul, 1973: 75–79) tvoří kontrast agitační propagandy. Na rozdíl od agitační propagandy, jejíž trvání je omezené na určitou událost a již nelze aplikovat dlouhodobě kvůli jejímu revolučnímu charakteru s cílem dosáhnout rychlého efektu, je její trvání mnohem delší, pomalejší, méně postřehnutelné. Většinou se pojí s agitační propagandou a je používána současně nebo následně po aplikaci agitační propagandy. Například pokud je agitační propagandou vyvolána nějaká revoluce, úkolem integrační propagandy je uklidnit následné dění a stabilizovat situaci. Integrační propaganda, jak už její název vypovídá, se snaží o začlenění jedince do společnosti a jeho následné participaci na jejích akcích. Snaží se proniknout do lidského života, pozměnit jeho názory podle svých potřeb. Tato činnost musí být permanentní, člověk by neměl být ponechán svým myšlenkám.

Vertikální propaganda, jak uvádí Ellul (Ellul, 1973: 79–80) je vedena vůdcem, politikem, náboženským představitelem, který má nadřazené postavení nad ostatními, představuje autoritu a snaží se ovlivnit dav, který má pod sebou. Logicky je tato propaganda představována jako propaganda shora. Do tohoto typu propagandy bychom mohli zařadit Laswellovy propagandy s přímým a nepřímým podněcováním. Obě jsou propagandy vertikální. Je to nejrozšířenější typ propagandy. Mohli bychom sem zařadit Hitlerovu nebo Stalinovu propagandu. Rysem této propagandy je, že lidé pod jejím vlivem jsou transformováni v objekty zájmu „vůdce“. Jsou ovládáni, manipulováni a zavázáni svému vůdci. Dělalí pouze to, co jim jejich vůdce povolí nebo nařídí. V případě, že by se odmítli podvolit jeho vůli, by je čekalo potrestání, které by zároveň sloužilo jako exemplární trest pro ostatní, kteří by chtěli následovat jeho stopy.

Horizontální propaganda, jak uvádí Ellul (Ellul, 1973: 80–84) není tvořena shora jako vertikální propaganda, ale je tvořena uvnitř určité skupiny, kde neexistuje žádný vedoucí činitel a jednotliví členové jsou si rovni. Prvky této propagandy můžeme nalézt v Číně. Základ tvoří malé skupiny, v jejímž rámci se jednotliví členové realizují. Tyto skupiny jsou homogenní, specializované a jejich jádro tvoří maximálně dvacet členů. Jejich malá velikost je dána přesvědčením, že by se každý měl participovat na životě skupiny a měl by mít prostor se vyjádřit. Důležité také je, že tyto skupiny kumulují členy stejného věku, pohlaví nebo třídy. Účast ve více

skupinách je zakázána a to hlavně kvůli tomu, aby nebyly zmírněny účinky propagandy. Funkcí skupin je, aby byl člověk odtržen od okolních vlivů, nejlépe aby pro něj skupina nahradila rodinu. Významné je také propojení horizontální propagandy se vzděláním, protože školy vychovávají jedince právě podle požadavků propagandy. Právě tyto skupiny tvoří velké pojítko se vzděláním, které umožňuje rozšiřování propagandy.

Racionální a iracionální propaganda hovoří o vztahu mezi pravdivými informacemi a emocemi, které propaganda vyvolává. Ellul uvádí (Ellul, 1973: 84–87), že pokud chce propagandista dosáhnout většího počtu příznivců, je důležité, aby se například v článcích v novinách nebo časopisech objevovalo co nejvíce faktů a důležitých informací. Tyto informace vzbudí v člověku větší důvěru. Paradoxem je, že si člověk po přečtení článku tyto fakta nepamatuje, dané sdělení v něm pouze zanechá určitý pocit. Tyto pocity samozřejmě mohou být pozitivní nebo negativní. Pokud jsou pozitivní, je to dobrým znamením, protože propaganda je úspěšná a dosáhla svého. Je tedy důležité, aby byla propaganda racionální.

1.2 Typy propagand využité na procesu s Miladou Horákovou

Na proces s Miladou Horákovou byla použita agitační a politická propaganda. Agitační z toho důvodu, že se komunistická strana proti ní snažila poštvat občany státu. Nepohodlná jim byla její současná, ale i předchozí činnost za druhé světové války. Komunisty vymyšlené fámy o její proti republikové činnosti se začaly rychle rozšiřovat také díky využití médií a díky vzrůstajícímu odporu občanů, kterým tyto nepravdy byly ze všech stran vštěpovány, určily tak další osudy Milady Horákové a dalších lidí spojených s tímto procesem. Komunistická strana se snažila upevnit svou moc a nástrojem, který by umožnil toto rychlé upevnění, bylo právě vyvolání nenávisti vůči osobám, které nesouhlasili s její činností. Politická proto, že jak už bylo výše vysvětleno, komunistická strana se na příkladu procesu s Miladou Horákovou a ostatními s ní odsouzenými snažila ukázat svou moc a upevnit ji. Chtěla vyvolat v občanech strach, že pokud nebudou dodržovat zásady a ustanovení, které stát vydá, mohou dopadnout stejně jako ona. Mohli bychom k tomuto příkladu zařadit také propagandu vertikální, jelikož proces byl veden „shora“ představiteli

komunistické strany, snažící se o upevnění moci po roce 1948. Pokud bychom chtěli hovořit o typech propagand, jak je rozlišil Laswell, můžeme na tento proces také aplikovat propagandu s nepřímým podněcováním, která je typická pro státy s autoritářským vedením.

2. Proces s Miladou Horákovou

Proces s Miladou Horákovou byl jedním z prvních velkých procesů, které byly provedeny komunistickou stranou od převratu v únoru 1948. Zároveň to byl největší proces proti bývalým funkcionářům nekomunistické strany. Prvenství také získal díky tomu, že jeho vykonstruování bylo svěřeno do rukou sovětských poradců, kteří na něm uplatňovali zkušenosti nabyté při vykonstruování sovětských monstrprocesů. Obvinění se často nedopustili žádných velkých trestných činů, ze kterých byli později obžalováni. Problém pro komunistickou stranu činilo jejich politické smýšlení nebo politická aktivita, kterou provozovali. Často se však stávalo, že byli souzeni za jejich předešlou činnost za války. Za nepřátele byli považováni lidé, kteří například létali s anglickou letkou, bojovali za svobodu státu či nějak jinak „přičichli“ ke kapitalismu. Ačkoliv se za války jejich činnost považovala za hrdinský čin, pro komunisty znamenala nebezpečí.

Podle Kaplana (Kaplan, 2001, 65–66)³ se od převratu v roce 1948 začala formovat myšlenka ilegální politické aktivity v hlavách někdejších poslanců a představitelů stran. Těmto myšlenkám napomáhaly i vzkazy od stranických činitelů žijících v exilu. Tito lidé čekali, že brzo přijde politické uvolnění, které by mělo přijít po ustoupení Moskvy tlaku ze Západu, a že politici by se měli na tuto změnu začít připravovat už v roce 1949. Na těchto schůzkách se jednalo o politickém, organizačním a programovém obnovení politických stran existujících před únorem 1948. Přemýšlelo se o vytvoření křesťanskodemokratické strany a národně socialistické strany. Představitelé těchto stran se sešli už v roce 1948 na schůzce ve Vinoři. K vytvoření jednotného odboje však nedošlo. Došlo ale ke sblížení odbojových skupin národně socialistické strany. Úkolem činnosti této skupiny, která byla nazývána „velká“ nebo také „politická šestka“, bylo zpracování programu, který by uvedli v činnost po politickém uvolnění. V čele skupiny byla Milada Horáková

---

³ Kaplan, K, Komunistický režim a politické procesy v Československu, Barrister and Principal 2001.

a Josef Nestával. Dalšími členy byly J. Čupera, F. Račanský, F. Dlouhý a K. Šobr. V roce 1950 byla vyšetřovateli přidána do skupiny Zeminová, Kleinerová a Pecl.

Milada Horáková byla zatčena 27. září 1949. Její zatčení neproběhlo na základě informací o činnosti v „politické šestce“, o této činnosti státní bezpečnost v té době moc nevěděla, věděli pouze, že Milada Horáková byla politicky významnou osobností a Státní bezpečnost měla podezření z její protikomunistické činnosti.

Státní bezpečnost vlastnila o Horákové mnoho informací. Často byla sledována při setkávání s kolegy a přáteli. Jak píše Kaplan (Kaplan, 1995:100–112⁴), mezi zprávy, které o ní Státní bezpečnost nasbírala, patří scházení se s P. Zenklem, lidmi z okruhu E. Beneše či s J. Čepem.⁵ Za další nelegální činnost byla považována spolupráce s A. Kleinerovou a R. Pelantovou. Nezákonně se jevily i písemné styky s bývalými kolegy a přáteli, kteří pobývali v zahraničí. Podezřelá byla z písemného kontaktu s A. Kvapilovou. Veškeré důkazy však byly nepřímé, Státní bezpečnost si nemohla být jistá žádným z obvinění, avšak ani to nevedlo ke zrušení zatčení.

Zápis ze zatčení z 27. září 1949 pak uvádí jako důvody zatčení spoluúčast na akci N a tento důvod se později objevuje jako oficiální zatykač. Akce N nebyl první název, který tato smyšlená událost dostala. Kaplan (Kaplan, 2001: 65) uvádí, že příprava procesu trvala rok a během něj se jeho koncepce několikrát změnila. Neměnila se jen koncepce, ale také i jeho zaměření a konstrukce. Měnil se i název krycích akcí. „Nejdříve to byla Akce Skaut, dále Akce N, poté Akce Střed. Následoval název Složky soustředěného ilegálního podzemí, Direktorium domácího odboje a Direktorium záškodnického spiknutí proti republice, až jeho iniciátoři dospěli ke konečnému názvu Vedení záškodnického spiknutí, nejvíce známého a uváděného jako proces Milada Horáková a spol.“⁶ Jak Karel Kaplan ve své knize uvádí (Kaplan, 1995: 112–113), že dosud není přesně jisté, co se pod názvem akce N skrývalo. S největší pravděpodobností se jednalo o vykonstruovanou nelegální činnost, která byla spojená s lidmi v okruhu prezidenta E. Beneše a Kanceláře prezidenta republiky. V této době Státní bezpečnost vytvořila

---

⁴ Kaplan, K, Největší politický proces, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR 1995.

⁵ Vedoucí obchodního konzumního družstva z Valašského Meziříčí

⁶ Kaplan, K, Komunistický režim a politické procesy v Československu, Barrister and Principal 2001.

nezákonnou skupinu s názvem „Hrad“ a Milada Horáková byla z počátku svého zatčení často a opakovaně vyslýchána ke stykům s lidmi, kteří obklopovali prezidenta E. Beneše, zejména s Benešovým osobním tajemníkem V. Sýkorou, Hanou Benešovou či Janou Benešovou.

Milada Horáková, jak Kaplan (Kaplan, 1995: 113) uvádí, byla umístěna do vyšetřovací věznice krajského velitelství Státní bezpečnosti v Praze-Pankráci a byla vykázána do cely číslo 145. Vyšetřování začalo 8. listopadu 1949. Na pomoc byli pozváni i krajští vyšetřovatelé a absolventi krátkodobých kurzů SNB. Na pozici velitele vyšetřování byl zvolen Milan Moučka.⁷ Důležitou součástí vyšetřování tvořili sovětsí poradci Lichačev a Makarov. Tito muži měli na starost chod procesu, jeho vývoj, určovali, jakým směrem se bude výslech dál odvíjet. Novinkou zavedenou v tomto procesu se staly otázkové protokoly a dlouhodobé a vyčerpávající výslechy. Obviněný byl vyslýchán mnoho hodin v kuse, často se stávalo, že výslechy trvaly i několik dní. Stávalo se také, že obžalovaní nedostávali po celou dobu výslechu najíst, napít nebo bylo často poukazováno na nějakou fyziologickou potřebu, kterou jim po tu dobu odmítali uspokojit. Výsledkem a funkcí těchto procedur bylo vyčerpání a vysílení obžalovaného. Tato slabost pak vyvolávala tzv. psychologický zlom. Ten byl podle sovětských poradců nejdůležitějším přelomem ve výslechu. V této fázi si obviněný uvědomí, že jeho situace se jeví jako bezvýchodná a beznadějná a nakonec začne odpovídat podle požadavků vyšetřovatele a řekne jim vše přesně, jak si přeje vyšetřovatel slyšet. „Nepřetržité výslechy rovněž podlamovaly u vyšetřovaného schopnost úsudku a omezovaly, někdy i vylučovaly promýšlení odpovědí. Otázkové protokoly umožňovaly, aby po nepřetržitém výslechu psychicky vyčerpaný a zlomený člověk přijal v protokolu formulace, v nichž se sám nazývá nepřítelem, agentem imperialismu ap. Jen zvláště silným jedincům se podařilo psychologickému zlomu odolat.“⁸

Další novinkou, kterou s sebou přinesli poradci ze Sovětského svazu, bylo konstruování procesů. Kaplan píše (Kaplan 1995: 125), že tato konstrukce musela splňovat dva cíle. Důležité bylo ukázat veřejnosti, že odsouzená skupina lidí je velice nebezpečná, a že se jedná o nepřátele podkopávající chod státu. A druhým důležitým

---

⁷ Kaplan, K, Největší politický proces, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR 1995, s. 120.

⁸ Kaplan, K, Největší politický proces, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR 1995, s. 122.

cílem bylo prezentování odsouzených v těch nejhorších barvách. Odsouzení byli popisováni jako vlastizrádci, špioni, sabotéři, připravovatelé teroristických akcí a vražd. Často byli představováni také jako pomocníci imperialistů, kteří mají za úkol zničit stávající režim.

Jak uvádí Kaplan (Kaplan 1995: 125–126) obvinění byli vyslýcháni pod velkým tlakem a často byli zaskočeni informacemi, které o nich vyšetřující měli. Mnoho z nich nepřipisovalo své činnosti velkou důležitost a význam a netušili, že by mohli být obviněni za činy, o kterých vypovídali. Největší pozornost vyšetřovatelé věnovali v roce 1949 J. Nestávalovi, M. Horákové a F. Zeminové. Brzy tento seznam rozšířili o A. Kleinerovou, O. Pecla a F. Přeučila. Tyto jména také dominovala na seznamu otázek, které pokládali vyšetřující ostatním obžalovaným. S těmito šesti lidmi také probíhali tzv. konfrontace. Jedná se o vyšetřovací aktivitu, při které dostane vězeň otázku, jejíž znění vymyslí vyšetřovatel a vězeň se jí pouze naučí nazpaměť. Pak je před vězně předveden vyšetřovaný a vyslechne si naučenou odpověď vězněného. Na základě této výpovědi musí odsouzený prohlásit, zda s ní souhlasí či ne. Problémem ovšem je, že tato konfrontace je pro vyšetřovaného již předem prohraná, protože vyšetřující považuje za správnou odpověď vždy tu, kterou přednese vězněný. Nejvíce konfrontací absolvovala A. Kleinerová, J. Nestával a M. Horáková.

Zpočátku byla uváděna jako vedoucí ilegální činnosti F. Zeminová, později J. Nestával a nakonec v únoru byla jako vedoucí osoba ustanovena M. Horáková. Jak uvádí Kaplan (Kaplan, 1995: 130–133) dne 23. března 1950 vedení Státní bezpečnosti zaslalo komisi ÚV KSČ zprávu o vyšetřování tzv. Direktoría, kde konstatovalo, že vyšetřování je u konce a že je třeba přejít k „inscenaci“ procesu. „Zpráva doporučovala, aby byl proces politicky zaměřen proti domácí kontrarevoluci, poúnorové emigraci a na diskreditaci některých diplomatických úřadů v Praze. V dosavadním politickém složení Direktoría byly k zástupcům národněsocialistické a sociálnědemokratické strany přiřazeni reprezentanti strany lidové a trockistů. Byl definován cíl ilegálního hnutí: nastolit vládu buržoazie a obnovit kapitalismus.“⁹ Bezpečnostní komise ÚV KSČ tento návrh schválila, ale některé informace se jim nezdály. Chtěli, aby se proces zaměřil spíše proti

---

⁹ Kaplan, K, Největší politický proces, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR 1995, s. 130.

mezinárodní reakci (hlavně americké) a aby bylo do této doby převládající vnitrostátní zaměření omezeno nebo potlačeno. Bezpečnostní komise ÚV KSČ také ustanovila komisi, která se procesem měla zabývat a vytvořit žalobu. Mezi členy komise byli vybráni A. Čepička¹⁰, V. Nosek, O. Závodský (velitel státní bezpečnosti), K. Klos (náměstek ministra spravedlnosti). V dubnu 1950 byl definitivně sestaven seznam obviněných čítající třináct jmen. Někteří obvinění se ani vzájemně neznali, poznali se později až u soudu nebo se už dávno nestýkali, přesto byli vybráni za členy ilegálního vedení, kteří společně spolupracovali. V čele vedení stála M. Horáková, protože měla pro proces důležité styky se zahraničním exilem, byla to silná politická osobnost s vyhraněným politickým smýšlením a dalo by se říci, že právě tyto vlastnosti byly pro komunisty velice důležité. Díky nim bylo M. Horákovou snadnější obvinít z protikomunistické aktivity a vytvořit proces takového rozsahu. Dalšími osobami v tomto procesu byli J. Nestával, J. Hejda, F. Zeminová, F. Přeučil, J. Buchal, A. Kleinerová, O. Pecl, Z. Kalandra, Z. Peška, V. Dundr, B. Hostička a J. Křížek.

Přípravy politického monstrprocesu se zaobíraly výběrem prokurátorů a soudců. Byl to velice důležitý krok a bylo třeba pečlivé přípravy. Od Kaplana (Kaplan, 1995: 141–154) se dozvídáme, že ze seznamu jmen prokurátorů byli vybráni J. Vieska, J. Urválek, a L. Brožová. Ze soudců byli do komise vybráni K. Trudák jako předseda, O. Matoušek, K. Bedrna a jako náhradník byl zvolen K. Kruk. Za stoupence soudců z lidu byli vybráni M. Kučera a J. Polanecký. Byla také určena délka trvání procesu, která měla činit osm až deset pracovních dní a jeho zahájení bylo ustanoveno na 30. května. Místem konání se stala porotní síň soudní budovy v Praze-Pankráci. Toto místo bylo vhodné také díky své kapacitě, neboť bylo rozhodnuto, že se přelíčení budou zúčastňovat také veřejné osoby, které budou pečlivě vybírány z celé republiky pomocí krajských výborů KSČ. Dalším důležitým bodem plánování konečné podoby procesu bylo vytvoření propagandistické kampaně, která bude celý proces provádět. Byly vytvořeny speciální komise, které měly na starost materiály k tisku, byli voleni funkcionáři ve filmu a rozhlasu, kteří měli dohlédnout na správné plnění propagandy prostřednictvím rozhlasu a filmů.

---

¹⁰ A. Čepička dne 25. dubna 1950 opouští ministerstvo spravedlnosti a na jeho místo usedá Š. Rais, který do té doby plnil funkci vedoucího úředníka Kanceláře prezidenta republiky (Kaplan, 1995: 138).

Kaplan (Kaplan, 1995: 152) píše, že dne 27. května byli obžalováni seznámeni s definitivním textem žaloby. Text jim nebyl dán přímo do ruky k nahlédnutí, popřípadě aby si ho mohli přečíst sami, byl jim pouze přečten jejich prokurátory, kteří se s obviněnými také v mnoha případech setkali úplně poprvé. Obžalováni se však nedozvěděli o celém procesu, byly jim přečteny pouze pasáže týkající se jejich osoby. Tyto pasáže obsahovaly výčet všech trestních činů, kterých se dopustili a kvůli kterým jsou souzeni.

Nejdůležitější přípravy procesu byly dokončeny, jak uvádí Kaplan (Kaplan, 1995: 155–156) dne 27. května 1950. Konala se závěrečná porada, na které se sešli zástupci podílející se na procesu. Dne 26. května, v době, kdy obžalováni ještě neznali veškeré důvody, proč jsou uvěznění a budou souzeni, podali prokurátoři na rozkaz vedení ministerstva spravedlnosti zprávu, ve které předložili návrh na tresty obžalovaných. Tento návrh obsahoval šest trestů smrti adresovaných M. Horákové, J. Nestávalovi, J. Hejdovi, A. Kleinerové, O. Peclovi, Z. Kalandrovi a pro zbytek odsouzených 15–25 let vězení. Panovalo však přesvědčení, že se počet trestů smrti a doba odsouzení může měnit podle průběhu samotného procesu.

Dne 30. května 1950, jak píše Kaplan (Kaplan, 1995: 156–167), byl oficiálně zahájen v Praze-Pankráci proces s Miladou Horákovou a ostatními obviněnými. Tento proces byl veden pod názvem proces s „vedením záškodnického spiknutí proti republice“ neboli takzvaný proces Milady Horákové a spol. K soudu dorazilo všech výše zmíněných třináct obžalovaných, kteří byli obviněni z těch nejtěžších a největších zločinů, velezrady a vyzvědačství. F. Zeminová byla společně s F. Přeučilem a J. Buchalem dále obviněna z toho, že „sbírali a organizovali branné a pomocné síly“. Proces, jak už bylo předem stanoveno, trval devět dní a z toho osm pracovních dní. Každý den byl pečlivě rozplánován a připraven. Prvních pět dní bylo vedeno v duchu výslechů. První den byla vyslýchána Milada Horáková, další den J. Nestával a J. Hejda, třetí den se nesl ve znamení výslechu F. Zeminové, F. Přeučila a J. Buchala. Čtvrtý den bylo úkolem vyslechnout A. Kleinerovou, O. Pecla a Z. Kalandru a poslední výslechový den soud vyslyšel Z. Peška, V. Dundra, B. Hostičku a J. Křížka. Šestý den bylo zapotřebí vyslechnout devatenáct svědků a další den pokračovaly výpovědi tří svědků. Další částí celého procesu bylo dokazování listinným materiálem a doličnými věcmi a nakonec měli prostor

pro vyjádření znalci z Bezpečnosti a zpravodajství. Osmý den byla pronesena obháječi a třemi prokurátory závěrečná řeč a jednání bylo skončeno posledními slovy obžalovaných. Hlavní přelíčení pak bylo na nějaký čas přerušeno, aby měli soudci čas na rozmyšlenou a v osm hodin večer byl vynesena rozsudek nad obžalovanými. Zároveň během procesu, který byl veden podle plánu od osmi hodin ráno do šesti hodin do večera s hodinovou přestávkou v době oběda, se každý den v šest hodin scházeli prokurátoři, soudci a zástupci Státní bezpečnosti a domlouvali se, jak bude proces veden další den a také hodnotili průběh uplynulého dne. Přestože vyšetřovatelé vynaložili veliké úsilí, aby obžalované donutili vypovídat podle toho, co jim řekli a odříkávat předem naučené texty, nedosáhli plného úspěchu, protože někteří obžalovaní odporovali prokurátorům a nepotvrzovali jejich předem vymyšlené obvinění. Mezi tyto obžalované patřili hlavně M. Horáková, Z. Peška a F. Zeminová. Ti tento okamžik viděli jako vhodnou příležitost mluvit o svých politických názorech a snažili se obhajovat a nebáli se sdělit své představy o demokratickém režimu a o socializující demokracii v pojetí E. Beneše.

Kaplan uvádí (Kaplan, 1995: 157), že se proces postupně rozdělil do dvou částí. První byla vedena jako ostatní politické procesy, lišila se pouze svou velikostí a zkušením obháječi nepředpokládali, že by byl vynesena nějaký rozsudek smrti. Situace se změnila po vstupu „organizované vůle mas“ do soudní síně. Díky propagandistické kampani, která byla rozpoutaná v celé zemi pomocí rezolucí, rozhlasu, tisku, besed apod. se mezi lidmi rozdmýchal obrovský hněv a nenávist vůči obžalovaným a toto jednání lidí velice ovlivnilo rozhodování o výši trestů. Tento hněv byl novým faktorem. „V rozhodující míře způsobil, že se dosavadní otázka o výši trestů změnila v otázku, kdo z obžalovaných přežije.“¹¹

Dne 8. června, jak uvádí Kaplan (Kaplan, 1995: 158), byly vyneseny rozsudky. Bezpečnostní komise ÚV KSČ rozhodovala o všech trestech smrti, které navrhlo ministerstvo spravedlnosti. M. Horáková, J. Buchal, O. Pecl a Z. Kalandra dostali trest smrti, J. Nestával, J. Hejda, F. Přeučil a A. Kleinerová doživotní vězení, B. Hostička získal 28 let, Z. Peška 25 let, J. Křížek 22 let, F. Zeminová 20 let a V. Dundr 15 let vězení. Důvody zvolení trestu smrti pro tyto čtyři osoby nejsou dodnes moc známé. Můžeme se dohadovat, že je to kvůli tomu, že M. Horáková byla

---

¹¹ Kaplan, K, Největší politický proces, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR 1995, s. 157.

zvolena jako vedoucí skupiny spiknutí, J. Buchal jako představitel organizace branného odporu, což byl podle komunistické strany zločin největší. O. Pecl dostal trest smrti nejspíš díky své roli při tvorbě programových zásad protikomunistického odporu a Z. Kalandra byl odsouzen nejspíše z aktu politické msty. U soudu z něj učinili vedoucího trockistu, který byl největším nepřítelem a zrádcem. Prezidentu republiky bylo také senátem doporučeno neudělovat milost čtyřem odsouzeným k smrti.

Kaplan (Kaplan, 1995: 159–160) ve své knize dále uvádí, že 10. června se státní prokuratura odvolala, protože se domnívala, že byly odsouzeným uloženy nízké tresty. Odvolali se také M. Horáková, Z. Kalandra, O. Pecl a J. Buchal. M. Horáková se odvolala proto, že se snažila vysvětlit, že nebyla pověřena žádnou vedoucí rolí v ilegální činnosti a že to nebyl O. Pecl, který by ji tuto funkci dal. Dále se také snažila vysvětlit, že neusilovala o násilné akce a nechtěla vyvolat třetí válku. Nejvyšší soud tyto odvolání ale 24. června zamítl. V případě M. Horákové proto, že si podle komunistické strany „nevážila velkomyslnosti pracujícího lidu, který jí po jejím vyakčnění poskytl možnost uplatnění v jejím dosavadním úředním zaměstnání.“¹² Mezi důvody, proč jim nejvyšší soud zamítl odvolání, uvádí, že obžalovaní nezakusili bídu a nezaměstnanost a proto nedokázali ocenit vymoženosti, které jim lidově demokratická republika nabízela a chtěli stát uvrhnout do područí Marshallova plánu, který by přinesl lidem jen nezaměstnanost a bídu. O milost prezidenta republiky žádali nejen odsouzení, ale také jejich rodinní příslušníci, kteří se odvolávali na lidskost a prosili prezidenta o zmírnění trestů také jménem rodičů a dětí obžalovaných. Mezi občany, kteří požadovali po prezidentu republiky nebo ministru spravedlnosti milost odsouzených, bylo také několik odvážných lidí. Tyto dopisy však byly předány ministerstvu spravedlnosti k dalšímu prošetření, což později ministerstvo také učinilo. Prosby o milost nebyly sepsány pouze na území republiky, byly zasílány žádosti také z ciziny. Tyto dopisy a telegramy, jak uvádí Ivanov (Ivanov, 1991: 269–273)¹³ pocházely od významných organizací, světových univerzit, ale také od jednotlivců, mezi něž můžeme zařadit světové osobnosti, jako byli Albert Einstein, generální tajemník OSN Trygve Lie, John Boyd-Orr (bývalý generální ředitel potravinové pomoci) a další. Ministr

¹² Kaplan, K, Největší politický proces, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR 1995, s. 159.

¹³ Ivanov, M, Justiční vražda aneb smrt Milady Horákové, Betty, Praha 1991.

spravedlnosti, jak uvádí Kaplan (Kaplan, 1995: 163), doporučil prezidentu republiky, aby tyto návrhy o milost zamítl a prezident tento krok učinil a schválil jeho návrh.

Den 26. června uvádí Kaplan (Kaplan, 1995: 163) jako den, kdy se sešel VII. senát Státního soudu, aby neveřejně rozhodl o pořadí poprav. Bylo ustanoveno, že prvním popraveným se stane Z. Kalandra, dalším O. Pecl, za ním měl následovat J. Buchal a nakonec M. Horáková. V týž den byli všichni čtyři odsouzení předvedeni před soud, který jim sdělil, že jim nebyla udělena milost a seznámil je s datem poprav, jež byl stanoven na následující den 27. června v 4:30 hod. ráno. Odsouzení byli vyzváni k vyslovení svých posledních přání, která se většinou týkala posledního rozloučení s manželkami a v případě M. Horákové to bylo rozloučení se sestrou V. Tůmovou, jejím mužem a dcerou Janou. U dalších přání, která obžalovaní měli, jim bylo sděleno, že budou splněny v rámci možností, což znamenalo, že úřady splnili jen jejich část, například předání písemností a způsob pohřbení splněny nebyly.

Výkon trestu, jak píše Kaplan (Kaplan, 1995: 164–165), byl proveden na nádvoří věznice Státního soudu v Praze. Přítomna zde byla soudní komise, prokurátoři, zapisovatel, obhájci a lékař. Pořadí poprav bylo už předem stanovené. Prvním popraveným se stal Z. Kalandra, u kterého byla konstatována smrt ve 4.49 hod. Další následoval O. Pecl, který zahynul v 5.04 hod, pak J. Buchal, který zemřel v 5.27 hod. a nakonec M. Horáková, která skonala v 5.43 hod. ráno. V úředních záznamech byla zachycena také poslední slova odsouzených. Jan Buchal zvolal: „Ať žije svobodné Masarykovo a Benešovo Československo“. Milada Horáková prohlásila: „Padám, padám, tento boj jsem prohrála, odcházím čestně. Miluji tuto zem, miluji tento lid, budujte mu blahobyť. Odcházím bez nenávisti k vám. Přeji vám to, přeji vám to...“ Příčina smrti obžalovaných byla uvedena jako poprava oběšením a následným udušením na nádvoří věznice.

3. Propagandistická kampaň doprovázející proces s Miladou Horákovou a spol.

Proces s Miladou Horákovou a dalšími dvanácti obžalovanými byl doprovázen propagandistickou kampaní, která byla již od počátku pečlivě promyšlená a připravená. Bylo to jedno z největších a nejsilnějších propagandistických tažení komunistického režimu v Československu. Komunisté se na této akci snažili dokázat svou moc a neotřesitelnost. Chtěli dát najevo, co jsou schopni provést s odpůrci režimu, s lidmi, kteří se jim postaví a demonstrují, že v takových případech neváhají použít trest nejtěžší, a to trest smrti bez rozdílu pohlaví, zda jde o muže či ženu. Překážkou pro použití trestu smrti nebyl ani fakt, že M. Horáková byla matkou. Nebyl to však první velký politický proces od počátku převzetí moci komunisty v Československu od roku 1948. Jak píše Formánková a Koura (Formánková, Koura, 2008: 25–29)¹⁴ Jím byl proces s řády¹⁵, který probíhal v březnu v roce 1950, tedy dva měsíce před zahájením procesu s Miladou Horákovou. Organizátoři kampaně proti JUDr. Miladě Horákové později z tohoto procesu často vycházeli a používali metody, které se na tomto procesu osvědčily.

Formánková a Koura (Formánková, Koura, 2008: 27–33) píše, že proces proti Miladě Horákové byl připravován již od roku 1949. Propaganda byla patrná ve všech oblastech veřejného života. Díky sdělovacím médiím lidé neustále získávali nové a vykonstruované informace týkající se průběhu procesu. Již půl roku před začátkem procesu, 26. listopadu 1949, se sešel náměstek ministra spravedlnosti Karel Klos¹⁶ se zástupci Svazu československých novinářů, aby se domluvili na způsobu zveřejňování a komentování soudních procesů. Z každé redakce byl vybrán jeden novinář, který měl na starosti zprávy spojené s procesem. Tito novináři byli vybíráni a speciálně instruováni a školeni ministerstvem spravedlnosti. Jako spolehliví a důvěryhodní novináři byli zvoleni Václav Lacina, Jiří Hronek a Vojmír Šimonek. Klos těmto novinářům oznámil, že je bude svolávat vždy před každým

---

¹⁴ Formánková, P., Koura, P., Žádáme trest smrti! Propagandistická kampaň provázející proces s Miladou Horákovou a spol., Ústav pro studium totalitních režimů, 2008.

¹⁵ Proces s řády probíhal od 31. března 1949. Před soud byli postaveni představitelé řeholí, kteří byli obviněni z rozvracení lidově demokratického zřízení, spojenectví s nepřítelem, přechovávání zbraní, špionáže ve prospěch Vatikánu a dalších zinscenovaných zločinů. (Formánková, Koura, 2008: 25–29)

¹⁶ Karel Klos měl za úkol vypracovat návrh, jak by měla propagandistická kampaň probíhat. Jeho následné projednávání bylo domluveno s Gustavem Barešem.

procesem a budou procházet informačními poradami a před každým důležitým jednáním budou předkládat zprávy ke schválení. Další porada se konala 24. března 1950 na ústředním sekretariátu KSČ. Mezi účastníky tohoto setkání patřili pracovníci ÚV KSČ a ministerstva vnitra, Karel Klos, jeho nadřízený, ministr spravedlnosti Alexej Čepička a Gustav Bareš, jeden z hlavních komunistických propagandistů a ideologů. Předmětem schůze byl Čepičkův referát o tom, jak postupovat, aby jednotlivé procesy mohly být využity z hlediska propagačního a výchovného. Ve svém referátu kritizoval dosavadní podobu zpráv ze soudních přelíčení doprovázející předchozí procesy a prohlašoval, že tato úloha byla svěřena lidem, kteří nedokázali svůj úkol dostatečně plnit. Nesouhlasil také s tím, jak tuto práci zvládali filmaři. Gustav Bareš se pak odvolával na opatrnost natáčení těchto procesů. Nechtěl, aby lidé jednotlivé obžalované litovali a bál se, aby v dokumentech souzení nevypadali příliš lidsky a nevzbuzovali v občanech sympatie. Navrhl natáčení filmů ze soudního přelíčení jen v úsecích, což se později ukázalo jako prorocká myšlenka. Na setkání se také usneslo, že pro potřeby aparátu KSČ budou vydávány knihy o sovětských procesech proti trockistům. Tyto výtisky však nebyly určeny pro tisk veřejnosti a sloužili straně jako prostředek školení pro akce bdělosti. Porada se dohodla, že je nutné vytvořit komisi, která provede a připraví co nejširší propagandistické a výchovné využití procesů proti „reakci“. Tato komise se skládala ze zástupců ministerstva spravedlnosti, ministerstva vnitra, ústředního sekretariátu KSČ, Rudého práva a ČTK. K setkání této komise došlo 27. března 1950 u Karla Klose na ministerstvu spravedlnosti a za ústřední sekretariát KSČ byl do komise zvolen Jiří Hendrych.

Kampaň procesu s Miladou Horákovou se podle Formánkové a Koury (Formánková, Koura, 2008: 40–46) objevuje v tajných instrukcích ÚV KSČ a hlášeních z regionů, přijímání rezolucí a pracovních závazků od občanů státu, zapojení žáků ve školách a hlavně v oficiálních sdělovacích prostředcích. Důležitou roli hrály plakáty a různé letáky, které byly rozvěšovány snad ve všech městech. Byly zpracovány podle sovětského vzoru tzv. „stěngazetů“, což byly jakési panely, na nichž se objevovaly výstřižky z novin a „bleskovky“, jinými slovy plakáty narychlo zhotovené redakcemi novin a propagačními či aranžérskými odděleními jednotlivých podniků. Měly podávat aktuální informace o dění v soudní síni

a interpretovat výroky vyřčené obžalovanými. Ty však byly notně pozměněny, upraveny či na mnohých místech vynechány, tak aby obsah odpovídal obrazu, který komunisté podávali lidem pomocí médií a tisku. Předmětem této kampaně bylo přesvědčit lid, že skupina spojená s Miladou Horákovou se snaží podkopávat komunistický režim v Československu třeba i způsobem vzniku války. Kampaň apelovala na lidské životy a zájmy obyvatel třeba tím, že se v nich snažila vyvolat dojem, že této skupině lidí nezáleží na životech ostatních, na osudech dětí atd. Ačkoliv obvinění byli významnými osobnostmi protinacistického odporu, někteří z nich byli za okupace vězněni, v tisku byli přirovnáváni k nacistickým válečným zločincům.

Důležitou roli sehrál i rozhlas. Ten zajišťoval hromadný poslech zpráv ze soudního přelíčení na veřejných prostranstvích. Poslouchal se v klubovnách, hostincích, restauracích, školách a v závodních podnicích.

Formánková ve své studii (Formánková, 2007: 25–28)¹⁷ informuje, že lidé psali rezoluce, které byly odesílány Státnímu soudu na Pankráci, někdy byly přímo adresovány určitému prokurátorovi, ministerstvu spravedlnosti, ministerstvu vnitra, prezidentu Klementu Gottwaldovi nebo předsedovi vlády Antonínu Zápotockému. Hodně lidí, kteří podepsali rezoluci, to udělalo ze strachu nikoliv z přesvědčení, nicméně je nutno zdůraznit, že velká většina lidí pocházejících z různých vrstev společnosti byla přesvědčena o pravdivosti vykonstruovaných procesů díky mocné propagandistické činnosti a byli ochotni přimhouřit oko i nad porušováním základních principů právního státu a humanity. Rezoluce popisovaly obžalované jako fašisticky smýšlející osoby, rozvratníky, zrádce, spiklence a vyjadřovaly hluboké opovržení činy a jednáním těchto osob a žádaly pro ně ty nejpřísnější tresty. Řada těchto rezolucí se objevovala otištěná v denním tisku. Rezoluce podepisovaly pracovní kolektivy, jednotlivé strany Národní fronty i masové organizace jako byly například Československý svaz žen, Sokol, Československý svaz mládeže, Revoluční odborové hnutí či Československý červený kříž.

Důležité bylo také obecnstvo zúčastňující se soudního přelíčení. Formánková a Koura píší (Formánková, Koura, 2008: 38–39), že nejdůležitější byl

---

¹⁷ Formánková, P. „Vypořádali jsme se s Horákovou, vypořádáme se i s americkým broukem!“ Kampaň provázející proces s JUDr. Miladou Horákovou. In: Paměť a dějiny, 2007, roč. 1, č. 1.

pro komunistickou stranu výběr lidí. Za výběr ručily Krajské sekretariáty KSČ, které byly nabádány, aby předně vybíraly občany, kteří se vyznačovali členstvím v KSČ. Z ostatních lidí (neboli nestraníků a jinostraníků) byli zvoleni jen ti, u kterých si byla strana jistá, že jsou dostatečně oddanými komunistické straně a lidově demokratickému zřízení. Jak už bylo výše zmíněno, dne 27. května 1950 se konala porada, na které se představitelé soudního přelíčení měli domluvit, jak bude soud probíhat. Bylo dohodnuto, jakým směrem se bude vyslýchání vyvíjet, jaké otázky se budou pokládat, aby se obviněný dostal k tématům, která chtěla strana prodiskutovávat. „U Vinoře je nutno se zastaviti a podrobně ji probrat. [...] Přes Vinoř se dostaneme k otázce války. V okamžiku, kdy Horáková se zmíní o válce, ihned tuto otázku rozvést. [...] Dokázat Horákové, bude-li chtít zajet na politickou kolej, že to nebyla politika, ale špionáž, co ona prováděla.[...] Po přečtení 4 bodů Ripkova dopisu vyprovokovat obžalované k přiznání koncepce na západ. [...] Nakonec ještě jako vyvrcholení znovu vyzvednout otázku války.“¹⁸ Bylo také ustanoveno, jaké otázky je třeba potlačit nebo jaké nesmí být zveřejňovány. Mezi otázky, které měly být potlačeny, byly zařazeny zmínky o protinacistickém odboji nebo například o ozbrojeném puči, který údajně obvinění měli připravovat.

Jak už bylo výše zmíněno, propagandistická kampaň se nevyhnula ani dětem. A o to je to horší, protože je všeobecně známo, že malé děti, které si ještě moc dobře nedokáží o události udělat názor sami, přejímají názory dospělých – učitelů nebo rodičů a jsou snadno manipulovatelné. Podle Formánkové a Koury (Formánková, Koura, 2008: 67–77) na školách byli vybíráni učitelé a inspektoři, kteří jim podávali informace o „zrádcích národa“. Děti byly každý den informovány o nejnovějších údajích ze soudního procesu, danému tématu se věnovaly také na hodinách vlastivědy či češtiny. Byly zavedené tzv. „pětiminutovky“, což byl čas vymezený na nové zprávy o procesu. Žáci psali také slohové práce, ve kterých vyjadřovali své názory na Miladu Horákovou a spol. Samozřejmě se nevyhnuli také podepisování rezolucí, které nosili domů k podepsání rodiči. Děti byly učiteli také vedeny k „donášení“ na rodiče. Učitelé se s nimi ve škole bavili o tom, jestli se na proces dívají i doma a zda si o něm povídají s rodiči a pokud ano, jaký názor na dané téma mají matka s otcem.

---

¹⁸ Formánková, P., Koura, P., *Žádáme trest smrti! Propagandistická kampaň provázející proces s Miladou Horákovou a spol., Ústav pro studium totalitních režimů, 2008, s. 39.*

Jak uvádí Formánková a Koura (Formánková, Koura, 2008: 78–84) zprávy a informace se objevovaly v tisku všech žánrů, jak v denících jako byly například Lidové noviny, Mladá fronta nebo Svobodné slovo, tak v periodikách jako byl týdeník Vlasta. Nutno dodat, že předchůdcem tohoto časopisu byl magazín Rada žen, do kterého samotná Milada Horáková a obě další odsouzené ženy přispívaly a je tedy očividné, že se redaktorky s dotyčnými musely znát a musely být seznámeny s jejich činnostmi, a proto je smutné, že i ony je ve svých člancích odsoudily. Články odsuzující činy a názory Milady Horákové byly v týdeníku Vlasta psány pod pseudonymem. Propaganda se objevovala i v magazínech pro děti (například Dikobraz, Pionýr), jen v Mateřídoušce (časopise pro nejmenší) se zprávy neobjevovaly. Snad nejvíce proti obžalovaným psalo Rudé právo, tiskový orgán KSČ, které vycházelo také v největším nákladu. Snažilo se (asi nejvíce ze všech) ovlivnit a zasáhnout nejnižší lidské pudy – „vyvolávání atmosféry závisti barvitým popisováním vysokých platů a luxusu, v jakém údajně žili obvinění, kterým šlo jen o návrat ke ‚korytům‘; pohrdání vzděláním tím, že je do kontrastu dáván ‚morální profil a záměry‘ souzených intelektuálů s charaktery ‚ryzích prostých dělnických otců a matek““.¹⁹

Dalšími významnými „manipulátory“, kteří měli na obyvatelstvo velký vliv, byli Českoslovenští spisovatelé a dramatici. Jak uvádí Formánková a Koura ve své knize (Formánková, Koura, 2008: 86–98) mnoho spisovatelů se vyjadřovalo k činnosti Horákové a ostatních s ní odsouzených v různých denících a časopisech, ale také v knihách. Popisují je jako zločince a zrádce, kteří se přidali na nepřátelskou stranu. Mezi takové spisovatele můžeme zařadit spisovatelky Jarmilu Glazarovou či Alenu Bernáškovou. V Lidových novinách otiskl svou báseň také Jan Noha. K odsouzení obviněných se připojuje i básník Jan Pilař a novinář Bedřich Rohan. Mezi dramatiky, kteří taktéž veřejně obžalované odsoudili, můžeme zmínit například herce Ladislava Boháče, herečky Evu Vrchlickou, Boženu Půlpánovou, zaměstnance Realistického divadla v Praze či dramaturga Otu Ernesta.

Otázkou je nakolik to tito umělci a spisovatelé mysleli vážně, jestli opravdu věřili, že soud, který nad skupinou spojenou s Miladou Horákovou vyřknuli, je

---

¹⁹ Formánková, P., Koura, P., Žádáme trest smrti! Propagandistická kampaň provázející proces s Miladou Horákovou a spol., Ústav pro studium totalitních režimů, 2008, s. 80–81.

správný a nakolik se spíše chtěli zalíbit režimu a upevnit si pozici ve společnosti, aby na ně nebylo vrženo špatné světlo nebo aby je nedostihla minulost, ve které mohli často podporovat kapitalismus a nebyli vyhraněni proti Západu. Některé články nebo statě napsané umělci v novinách mohly být napsány pod nátlakem. Tato pojednání sice obsahovala slova, která částečně odsuzovala a souhlasila se soudem, který byl uvalen, ale nezmiňovala konkrétní osoby a jména. Jak to ale doopravdy bylo, se jen těžko dozvíme.

Dále se také dočítáme v knize Formánkové a Koury (Formánková, Koura, 2008: 90–91), že do kampaně značně přispěli také vědci a akademičtí pracovníci. Do této skupiny můžeme zařadit děkana Právnické fakulty UK v Praze Josefa Turečka, který vystudoval školu ve stejnou dobu jako Milada Horáková, dále rektora Karlovy univerzity a lingvistu Jana Mukařovského a děkana Filozofické fakulty Bohuslava Havránka. „Uvědomíme-li si, že pisatelé těchto zostouzejících textů byli často inteligentní lidé, kteří měli zajisté k dispozici informace, běžnému občanovi nedostupné, a kteří se s velkou pravděpodobností s některým z obžalovaných někdy v životě osobně setkali, nelze se ubránit dojmu, že propagandistická kampaň provázející proces s Miladou Horákovou a spol. byla dalším z řady hromadných selhání české umělecké a akademické elity 20. století.“²⁰

O procesu vznikalo také mnoho publikací vydávaných po skončení soudu v roce 1950. Formánková a Koura (Formánková, Koura, 2008: 94–98) zmiňují knihy, jako například *Říkáme lidem pravdu*, což byly publikace tvořené orgánem ÚV KSČ, rozesílané do jednotlivých krajů, které podávaly informace o procesu, jeho výsledku s doporučením, jak by se měl proces chápat. Další publikací byla kniha *Před soudem lidu. Proces s dr. Miladou Horákovou a jejími dvanácti společníky před státním soudem v Praze 31. května až 8. června 1950*. Autorem této knihy byl Karel Beran. Vyšla také publikace *Proces s vedením záškodnického spiknutí proti republice. Horáková a společníci*. V dnešní době se tento titul pojmenovává spíše jako tzv. šedá kniha. Měla vypadat jako doslovný přepis soudního jednání, avšak jak se později ukázalo, byla to lež, protože mnoho výroků bylo pozměněno nebo popřípadě vypuštěno, podle toho jak se jednotlivé výroky hodily straně a mohl

---

²⁰ Formánková, P., Koura, P., *Žádáme trest smrti! Propagandistická kampaň provázející proces s Miladou Horákovou a spol., Ústav pro studium totalitních režimů, 2008, s. 90.*

nad odsouzenými padnout rozsudek. Další výtisk, který vyšel, nesl název *Ve jménu republiky za socialismus a mír* a jednalo se o knižní přepis projevu ministra spravedlnosti JUDr. Štefana Raise. Následující kniha, která vyšla, nesla název *Žoldnéři války. Soudní proces s dr. Horákovou a spol.*, jehož autory byli Miroslav Dvořák a Jaroslav Černý. Nutno dodat, že ani jedna z knih nevycházela ve prospěch skupiny odsouzených. Ve všech byl akt soudu vyhlašován jako ten jediný správný, jako jediné možné východisko potrestání nepřátel státu, proti kterým bylo nutno zakročít a osvobodit stát od jejich činnosti.

O procesu vznikaly nejenom knihy a různé publikace, ale také i divadelní hra. Formánková a Koura (Formánková, Koura, 2008: 97–98) uvádí, že zde můžeme zmínit hru Emila Františka Buriana *Pařeniště*. Tato hra vlastně vznikla na výzvu ministerstva spravedlnosti a měla lid přesvědčit, že jejich jednání bylo správné a ukázat jim, jak „reakce“ pracuje proti straně a hlavně proti státu. Tento fakt měl v lidech vyvolat pobouření nad činy odsouzené Milady Horákové a jejích společníků. Hra byla také opatřena citáty z šedé knihy. E. F. Burian v této hře napsal, že by se neměla hledat nějaká podobnost s odsouzenými, že všechny osoby jsou smyšlené, ale každému po zhlédnutí hry bylo jasné, že podobnost s procesem s M. Horákovou a jejími společníky je příliš velká.

4. Interpretace článků Rudého práva

Jak už bylo v předchozí kapitole řečeno, komunistická strana používala tištěné deníky k rozšíření propagandy spojené s tímto procesem mezi občany státu. Krátce před zahájením procesu a hlavně během jeho průběhu se v Rudém právu objevovaly články obviňující Miladu Horákovou a ostatní protagonisty procesu z činů, které odporovaly režimu, ze špionáže a podávání informací západním mocnostem a hlavně z puče, který údajně obvinění plánovali i pod hrozbou třetí světové války. Komunisté využili všech možných prostředků, aby lidé uvěřili, že je skupina v čele s Miladou Horákovou zrádci, kteří se nestarají o blaho lidu a snaží se za každou cenu zničit jejich spokojenost a ohrozit jejich pracovní místa a vlastně celé jejich životy. Byli popisováni jako zruďné osobnosti myslící jen sami na sebe a své zájmy. Byli přirovnáváni k fašistům, ačkoliv po celou dobu války proti fašismu bojovali.

V Rudém právu bylo o procesu s Miladou Horákovou a ostatními věnováno mnoho prostoru. Byly zde každý den popisovány jednotlivé soudní přelíčení společně s tím, co kdo u soudu prohlásil a z čeho byli jednotliví aktéři obviněni. Do novin byly zahrnuté také výpovědi svědků, kteří se soudního jednání účastnili. Nechyběly také rezoluce zasílané podniky, školami či jednotlivými osobami. Ačkoliv bylo o průběhu procesu napsáno mnoho, smrti Milady Horákové, Závaše Kalandry a Oldřicha Pecla byl však věnován pouze krátký, snadno přehlednutelný odstavec informující o jejich popravě.

Tato část práce se zaměří na interpretaci článků Rudého práva a pokusí se nastínit, jaké typy propagandy byly použity v tomto denním tisku. Tato interpretace vychází z popisu propagandy a jejích typů, jak je rozdělil Jacques Ellul ve své knize *Propaganda: The formation of men's attitudes*²¹, jež bylo nastíněno v první kapitole práce s názvem *Propaganda*.

„Na této zločinné, protilidové, protinárodní a protisovětské platformě spikli a sjednotili se zažalovaní političtí ztroskotanci, patřící již dříve k nejreakčnějším živlům z vedení bývalé strany národní socialistické, sociálně demokratické pravice a strany lidové. [...] V nenávisti proti pracujícím lidu a proti republice zaměřili

---

²¹ Ellul J., *Propaganda: The formation of men's attitudes*, Vintage Books, 1973.

svou rozvratnou činnost proti základům lidově demokratického systému. Všemi formami škůdnictví pokoušejí se brzdit rozmach socialistické výroby; organizovali přípravy na oslabení a rozložení jedné z nejdůležitějších opor pracujícího lidu – Revolučního odborového hnutí; dávali směrnice k maření nových výrobních forem na vesnici a rozvracení jednotlivých zemědělských družstev; organizováním zastrášovacích akcí proti lidovým funkcionářům chtěli vnést rozvrat do politického života, státní a lidové správy; prováděli rozsáhlou špionáž, aby oslabili obrannou schopnost republiky; připravovali ozbrojený puč a pro případ ozbrojeného útoku proti republice vytvořili záškodnickou síť s úkolem budovat pátou kolonu.²² Z tohoto úryvku můžeme říci, podle rozdělení typů propagand podle Ellula, že byla použita propaganda politická a vertikální. Politická proto, že se strana snaží upevnit svou moc tím, že si vytyčí nepřítele (skupina obžalovaných společně s Miladou Horákovou) a snaží se obyvatelům všemožně dokázat, že jsou tito lidé vinni a byli zatčeni, protože chtěli ublížit hlavně občanům státu. Snaží se také změnit pohled veřejnosti na obžalované a přesvědčit lid, aby věřil jejich pravdě. Vertikální z toho důvodu, že propaganda je prováděna shora komunistickou stranou, která usiluje o upevnění moci tím, že se snaží lid přesvědčit, že ho ochraňuje před nepřáteli.

„Třináct vlastizrádců, kteří stojí v těchto dnech před státním soudem v Praze, jsou spjati jednou myšlenkou nenávisti: chtějí obnovit kapitalistické vykořisťování, chtějí se znovu stát neomezenými pány nad životem a smrtí našeho pracujícího lidu. Při svých zmařených pokusech o dosažení tohoto cíle se neštíteli ani těch nejhnusnějších zločinů: velezrady, špionáže, sabotáže, vraždy a příprav k válce. [...] Československý lid se tohoto zlořádu zbavil. Ale v mnohých zemích – v USA, Itálii, ve Francii a jinde – kapitalistické vykořisťování ještě trvá. Pracující těchto zemí se dívají proto na Sovětský svaz a na země lidové demokracie s obdivem a láskou.“²³ Na této ukázce opět můžeme vidět, že byla použita propaganda politická a vertikální. Politická propaganda zde spočívá opět v tom, že se komunistická strana snaží upevňovat svou moc, snaží se občanům zdůraznit, že jejich typ vlády je ten jediný možný, že jedině oni dokážou zabránit tomu, že by lidé ztráceli své zaměstnání a zdůraznit, že jedině oni dokáží poskytnout obyvatelům republiky dobré

---

²² Proces s vedením záškodnického spiknutí proti republice a jejímu lidu, Rudé právo, 1950, roč. 30, č. 128, s. 3.

²³ Rohan, B., Tak skončí všichni, Rudé právo, 1950, roč. 30, č. 134, s. 5.

podmínky pro život a zastavit jakéhokoliv nepřítele, který by se je pokusil ohrozit. Pokouší se také občany přesvědčit, že ostatní země jim tuto ochranu závidí a budou dělat vše proto, aby jí také docílili. Můžeme zde také vidět prvky propagandy agitační, která se snaží vyvolat v lidech odpor k odsouzeným tím, že zdůrazňuje slova jako vlastizrádci, vyzdvihuje činy jako sabotáž či válka a zdůrazňuje, že obžalovaní se pokoušeli ohrozit jejich pracovní místa nebo místa v životě.

„Cílem tohoto komplotu bylo zbavit náš lid národní samostatnosti, vyrvat z jeho rukou, co si krví a prací vydobyl, jeho naplno běžící továrny, jeho pole, připravovaná k nejbohatším sklizním, vzít mu všechny revoluční vymoženosti stále bohatšího a kulturnějšího života. A prostředek, jak dosáhnout, aby byly zase kapitalistům dány továrny, velkostatkářům vesnice, vidí naše domácí i zahraniční reakce ve válce, vedené západními imperialisty proti Sovětskému svazu a zemím lidové demokracie. [...] Ve své zášti, ve své sobecké zaslepenosti vůči lidu, který se stal pánem ve své zemi, šli reakční spřeženci ve svých plánech tak daleko, že počítali s bombardováním našeho hlavního města. A obžalovaná Horáková svou výpověď považuje za samozřejmé, že bude hromadně vražděno obyvatelstvo.“²⁴ Na tomto úryvku byla použita také politická propaganda. Ta je vyobrazena zejména na tom, že komunistická strana (v tomto případě strůjce propagandy, jak už tomu politická propaganda odpovídá, proto bychom také mohli říci, že tato propaganda byla také propagandou vertikální) odsouzeným přisuzují myšlenky a plány útoku na Československou republiku, zejména na bombardování hlavního města. Ačkoliv toto tvrzení nebylo nikdy oficiálně potvrzeno, ani sama Horáková nebo ostatní odsouzení nikdy veřejně dobrovolně neprohlásili, že by chtěli zničit republiku nebo někoho z nevinných obyvatel ohrozit na životě. Přesto tyto tvrzení komunistická strana použila, aby v lidech vyvolala odpor proti této skupině. Z tohoto hlediska bychom mohli říci, že byla použita i propaganda agitační. Těmito tvrzeními se komunisté snažili v lidech vyvolat nejistotu, strach, že jejich majetek nebo povolání bude ohroženo a díky tomuto strachu lidé snadno věřili, co jim strana povídá a vzhlíželi k ní, jelikož jim podle nich poskytovala ochranu před nebezpečnými nepřáteli.

„Záběry z procesu, vysílané Čs. rozhlasem, poslouchají i pionýři a učí se z nich rozpoznávat nepřátele lidu a nenávidět je. Pionýr Doležal ze střední školy

---

²⁴ Nepřátelé našeho lidu, Rudé právo, 1950, roč. 30, č. 130, s. 1

v Hradci Králové také poslouchá rozhlas. Učinil si již obrázek, jací lidé tu stojí před soudem: „Já vím, co je to za lidi, jsou to ti, kteří chtějí zpět svoje milionové zisky, svoji továrnu, aby mohli vykořisťovat pracující lid. Když se jim jejich plány nedaří, dělají nové plány, třeba na novou válku, chtějí za cenu zabitých dětí získat ztracené výhody. Ale to se jim nepodaří. Tak jako dospělí odpovídají svou prací, tak i my, pionýři, se budeme více snažit, abychom přispěli k vybudování silné naší republiky.“²⁵ V tomto případě bychom použitou propagandu mohli označit jako propagandu agitační. Ta slouží k vyvolání nenávisti k určité skupině lidí, snaží se je co nejvíce poštvat proti obžalované skupině a vyvolat v občanech negativní emoce proti těmto lidem. Její trvání je, jak už bylo v první kapitole řečeno, krátké a jejím cílem je vytvořit opozici proti skupině odsouzených. Agitační propaganda byla také použita při posílání rezolucí z továren, škol a jiných institucí prezidentu republiky a vedení komunistické strany. Rezoluce byly vlastně výsledkem této propagandy, znamením, že tato propaganda funguje a že se dokázalo docílit přesně takové reakce u obyvatelstva, se kterou strana počítala. Jak vypadaly rezoluce posílané vedení strany nebo prezidentu republiky si můžeme ukázat na ukázce rezoluce zaslané mladoboleslavskou škodovkou. „Všichni opovrhujeme těmito zrádci a jediná naše odpověď na jejich počínání je – zvýšíme bdělost a ostražitost, zvýšíme své pracovní úsilí, abychom co nejvíce přispěli k vybudování socialismu v naší vlasti.“²⁶

„Horákové se mnoho nelíbil název pátá kolona pro její skupinu a ostatní členy vedení záškodnického spiknutí. Ale nakonec však přiznala, že jejich činnost je totožná s činností pátých kolon, které budovali fašisté na území států, jichž se chtěli zmocnit. Horáková po jejich vzoru budovala tuto pátou kolonu z lidí, jejichž minulost je temná a kteří jsou vyslovenými nepřáteli republiky. Na příklad v Českobudějovickém kraji získala pro svou špinavou činnost zkrachované profesionální funkcionáře bývalé strany národně socialistické, kteří byli vyloučeni z obrozené strany čs. socialistů.“²⁷ Na této ukázce byla opět použita politická a zároveň vertikální propaganda. Mezi důvody pro použití těchto propagand lze uvést stejné důvody jako v předchozích úryvcích. Komunistická moc se snažila posílit

---

²⁵ Slovo pionýra, Rudé právo, 1950, roč. 30, č. 133, s. 1.

²⁶ Mladoboleslavští škodováci rázně odsoudili činnost špiónů a zrádců, Rudé právo, 1950, roč. 30, č. 135, s. 8.

²⁷ Chtěli válku proti republice, aby kapitalisté mohli znovu vykořisťovat náš lid, Rudé právo, 1950, roč. 30, č. 129, s. 3.

svou moc tím, že nalezla nepřátele, proti kterým může brojit a může na ně ukázat a přesvědčit lid, že jsou nebezpeční. Silným obviněním je zde i to, že Horákovou a ostatní obvinili, že se inspirovali fašisty. Na občany tato slova měla silný efekt, protože mnoho z nich zažilo druhou světovou válku a válečné poměry měli stále v živé paměti. Mohli bychom uvést, že tu byla opět použita agitační propaganda a to z důvodu, že se komunisté snažili v občanech státu vyvolat hněv a odpor ke zmíněné skupině spojené s Miladou Horákovou. Zde opět jako silný impulz nenávisti slouží právě výrok, kde se tvrdí, že tato skupina využívala fašistické postupy a ověřené praktiky.

„Při výslechu jednoho z obžalovaných vůdců protistátního spiknutí dr. Hejdy, vyšlo najevo, jak tento zrádce plánovitě pracoval proti republice. Jako člen Ústřední plánovací komise měl přístup k důvěrným materiálům a ačkoli věděl, že jsou to důležitá státní tajemství, informoval o jejich obsahu nepřátelskou cizinu. Přiznal se, že posílal zprávy o tzv. úzkých profilech v našem hospodářství. Proč to dělal? Chtěl, aby na Západě byli informováni o všech obtížích spojených s naší výstavbou, aby Američané mohli jich využívat k nátlaku. Věděl, že plnění plánu znamená zvyšovat životní úroveň našeho lidu, ale on chtěl, aby se pracujícím nevedlo lépe, nýbrž hůře, aby pracující lid byl nespokojen a on sám a jemu podobní mohli z toho těžit. Pan Hejda se k tomu přiznal.“²⁸ Z tohoto článku opět číší propaganda. Podle Ellulovy typologie propagandy zde opět můžeme rozpoznat propagandu politickou, vertikální a agitační. Politickou z důvodu již dříve v předchozích úryvcích zmíněnou, a to udržet si moc a ještě více ji posílit tím, že lidem zdůrazní, že jim mohou poskytnout ochranu, že v jejich područí a vládě se nemusí bát nikoho, kdo by jim chtěl vzít jisté zaměstnání či místo v životě. Agitační proto, že opět jak už bylo psáno v komentářích k předchozím článkům, je pro komunistickou stranu snadné poukázat na ty „špatné a zlé“ a přesvědčit lid, díky sdělovacím prostředkům jako byly rozhlas a tištěné noviny, že chování „rozvratnické“ skupiny s Miladou Horákovou a ostatními, je špatné a pro občany nebezpečné a z tohoto důvodu je lidé dokáží pomocí neustálé a dlouhodobě trvající propagandy snadno nenávidět a odsuzovat jejich chování a jednání.

---

²⁸ Jak škodili, Rudé právo, 1950, roč. 30, č. 131, s. 5.

„Nepřátelský tisk a rozhlas stále opakuje obehnanou písničku o tom, jaký prý v naší republice vládne teror. A přece právě obžalovaní zrádci sami musí tuto propagandu usvědčit ze lži. Ani jeden z obžalovaných nemůže říci, že by mu v naší republice nebyla dána možnost slušné existence. [...] Přesto všechny tyto osoby se odvděčily našemu lidu zradou. [...] Chtěli návrat kapitalistických poměrů, aby na úkor pracujících získávali prostředky k rozmařilému, blahobytnému životu. Tím větší hněv pracujících obrací se proti těmto zrádcům, kteří zneužili jejich důvěry. Je to zároveň velké poučení, že je nutno zvýšit bdělost, aby jakýkoli pokus podobných živlů o rozvratnou činnost byl ihned v zárodku zmařen. Spojenci a přátelé dopadených zločinců na Západě ovšem mluví o tom, že u nás není svoboda. Nechtě vezmou na vědomí, že svoboda pro velezradu a špionáž u nás opravdu není a nebude.“²⁹ Zde znovu můžeme nalézt propagandu vertikální neboli propagandu vedenou jednou skupinou čili v případě procesu s Miladou Horákovou a ostatními s ní obviněnými komunistickou stranou a propagandu politickou a agitační. Západ, je zde řečeno objektivem komunistické strany nepřítelem, který o našem státu a hlavně o naší vládě roznáší lži a v jednotlivých státech, kde uznávají kapitalismus, panuje tolerance k velezradě a špionáži. Snaží se zde zdůraznit pomocí politické propagandy, že lidé se zde mají lépe než na Západě, protože se v Československu nenachází prostor pro zradu a nespravedlnost jako jinde a že komunistická strana je natolik bdělá, že dokáže nepřátele odhalit již v počátcích jejich činnosti a zabránit jejich snahám a tím pádem by lidé měli být vděční, že mají takové štěstí žít zrovna zde a nebát se nebezpečí. Opět agitační propagandu můžeme vidět v tomto článku na příkladu se Západem, kdy se strana snaží díky odsuzování a pošpiňování západních kapitalistických zemí vyvolat odpor proti těmto zemím u občanů svého státu a dovést je tak k rychlému a pevnému přesvědčení, že by se s obžalovanými mělo zacházet co nejhůře a měli by dostat co nejvyšší trest.

„Horáková skutečně organisovala teroristické skupiny, záměrně pracovala na přípravách okupace naší vlasti západoněmeckými esesáky a jejich americkými pány. Dělala to s vědomím, že na naše města a vesnice by byly shozeny atomové pumy. Zemínová pomáhala budovat teroristické skupiny, které měly ničit naše budovatelské dílo a zastrášovat naše budovatele. Buchal ozbrojoval tlupu banditů, cvičil vrahy

---

²⁹ Více bdělosti, Rudé právo, 1950, roč. 30, č. 131, s. 5.

připravené vraždit nejlepší lidi na Ostravsku. Pecl v zájmu svých milionových bezpracných zisků připravoval imperialistickou invazi a válku. Trockista Kalandra prodával imperialistům zprávy a štvavé, lživé informace, poškozující československý lid a bezpečnost naší republiky. Všichni prováděli ve službách osnovatelů války špionáž.³⁰ Na této ukázce opět můžeme vidět použitou propagandistickou kampaň, kterou komunistická strana vedla proti Miladě Horákové a skupině s ní odsouzenou. Tato propaganda by se opět dala zařadit jako propaganda politická, vedená komunistickou stranou proti lidem, kteří nebyli „vhodní“ z politických důvodů pro republiku. Také je to propaganda vertikální, protože je vedena jednou skupinou.

„Člověk se ořese hlubokým vnitřním záchvěvem, jestliže kdokoliv z těchto podlých zrádců vysloví slovo »naše« republika. Ti nemají vlast, nemají domov, nemají na ně právo, jsou psanci v pravém slova smyslu. Jsou to bratrovrazi. A stejným bratrovrahům a jejich chleboďárcům sloužili, sloužili proto, aby pro svoje sobecké, nízké, protilidové, kapitalistické zájmy ničili, ochromovali, vydali válce, ničení a zkáze svou vlast.“³¹ Tato ukázka pochází z pera spisovatelky Jarmily Glazarové, která společně s dalšími spisovateli, o kterých bylo psáno v předchozí kapitole, byla na straně komunistické strany společně s dalšími spisovateli, kteří se nebáli odsoudit Miladu Horákovou a ostatní. Opět se zde jedná o propagandu politickou. Je zde kladen důraz na národní hrdost, na to, že jsou všichni lidé součástí jednoho státu a stojí proti skupině, která se spojila s nepřáteli a chce jim tento stát a bezpečnost z něj plynoucí zničit, což je jedna z nejčastějších propagandistických apelací na občany státu. Je zde také vidět propaganda vertikální, neboť je vedena shora politickou stranou.

Z těchto ukázek vyplývá, že pokud se podíváme na charakteristiku propagandy a jejích typů, tak, jak ji popisuje Ellul ve své knize, nalezneme v člancích Rudého práva některé typy, které popisuje. Mezi nejpoužívanější typy, které byly použity na propagandistické kampani s Miladou Horákovou a ostatními obžalovanými je propaganda politická, vertikální a propaganda agitační.

---

³⁰Rohan, B., Proč lžou, Rudé právo, 1950, roč. 30, č. 138, s. 2.

³¹ Glazarová, J., Nad procesem, Rudé právo, 1950, roč. 30, č. 139, s. 4.

Závěr

Teoretická část této práce nás seznámila s termínem propaganda a vysvětlila, co propaganda znamená, jak se vyznačuje a jaké techniky používá k dosažení svých cílů. Tato část také ukázala a popsala různé typy propagandy podle toho, jak je rozděluje Jacques Ellul a Harold D. Lasswell. Podala nám informace o procesu s Miladou Horákovou a dalšími dvanácti odsouzenými. Další důležité údaje pro výzkum jsme zjistili také z části práce zabývající se propagandistickou kampaní provázející tento proces.

Díky těmto informacím, o které jsme se mohli opřít, jsme mohli přistoupit k praktické části práce, která se zabývala interpretací článků Rudého práva na základě charakteristiky propagandy, která byla provedena v první kapitole teoretické části. Bylo zjištěno, že je velká část (mohli bychom říct většina) článků v Rudém právu silně ovlivněna propagandou, což je logické, protože Rudé právo bylo tiskovým orgánem KSČ a bylo vydáváno v největším množství výtisků. Milada Horáková a ostatní s ní obvinění byli popisováni jako zrádci, špioni, rozvraceči státu či imperialističtí posluhovači. Jakýkoliv článek, který byl o této skupině lidí napsán, byl prostoupen propagandistickou kampaní a stavěl se proti nim silně nenávisťně a odmítavě. Občané byli vybízeni, aby se stavěli proti nim a hromadně je odsuzovali. Z jednotlivých článků lze vyzorovat, že na ně byly použity určité typy propagand. S těmito typy jsme se seznámili v teoretické části práce a nyní jsme je mohli dosadit na jednotlivé ukázky.

Bylo zjištěno, že na tyto články byly použity s největší četností tři typy propagand. Tyto typy jsou charakterizovány jako propaganda politická, vertikální a propaganda agitační. Všechny tyto typy propagand jsou řízeny shora určitou skupinou, v tomto případě komunistickou stranou, která se snažila upevnit v zemi po komunistickém převratu v roce 1948 moc a snažila se tak dát občanům státu najevo, že by měli být poslušní a pokud by se objevil někdo, kdo bude odporovat komunistickému režimu, čeká ho stejný osud, jako skupinu spojenou s Miladou Horákovou a dalšími odsouzenými.

Summary

According to knowledge and information from the theoretical part of this thesis, we learn that in articles from Rude pravo were used three types of propaganda. It was a political propaganda, vertical propaganda and propaganda of agitation. The propaganda was used to consolidate power in the state. The propagandist campaigns were led and organised by Communist Party and their goal was to gain power over the people of the state and ensure their obedience. They used political propaganda because it is guided in this case by a political party with a vision of consolidating power. Vertical propaganda was used because it is controlled from above by the political party. And propaganda of agitation because this type is used for short time events and has a rapid effect. This type of propaganda tries to arouse hatred against a particular group and this hatred also led to quick conviction and high punishment.

Zdroje

Seznam literatury

Ellul, J., Propaganda: The Formation of Men's Attitudes. New York: Vintage Books, 1973.

Kaplan, K., Největší politický proces. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1995.

Kaplan, K., Komunistický režim a politické procesy v Československu. Brno: Barrister a Principal, 2008.

Ivanov, M., Justiční vražda, aneb, Smrt Milady Horákové. Praha: Betty, 1991.

Formánková, P., Koura, P., Žádáme trest smrti! Propagandistická kampaň provázející proces s Miladou Horákovou a spol. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2008.

Formánková, P. „Vypořádali jsme se s Horákovou, vypořádáme se i s americkým broukem!“ Kampaň provázející proces s JUDr. Miladou Horákovou. In: Paměť a dějiny, 2007, roč. 1, č. 1.

Rudé právo, 1950, roč. 30, č. 128–139.

Internetové zdroje

Rudé právo, 1950 [online]. Digitalizovaný archiv časopisů Ústavu pro Českou literaturu AV ČR. [citované dne 24. 6. 2012]. Dostupné z WWW <<http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950>>

Přílohy

Příloha č. 1

Pracující lid vyjadřuje své rozhořčení nad zločiny velezrádců

PRAHA 2. června (RP)

Všechn lid Československé republiky s rozhořčením sleduje proces se zrádknickou skupinou, který probíhá před státním soudem v Praze. Pracující žádají v resolucích spravedlivé a přísné potrestání zločinců, kteří napomáhají západním imperialistům v přípravách nové války proti vlastnímu národu.

Na schůzi úsekových důvěrníků odborové skupiny v pizeňské Škodovce byla přijata tato resoluce: »Naše domácí a zahraniční reakce se domnívá, že dělnická třída v ČSR bude shovívavě přihlížet jejím velezrádným rejdmům. My, zaměstnanci Škodových závodů v Plzni, nechceme již nikdy návrat kapitalistických vykořisťovatelů a nového Mnichova. Proto také rozhodně žádáme, aby bylo tvrdě zúčtováno se všemi zrádci národa podle slov našeho presidenta soudruha Klementa Gottwalda: »Republiku si nikým rozvracet nedáme!« — My škodováci odpovídáme na rejdy reakce rozvinutím soutěže o nejlepšího dělníka, technika a pracovní úsek.»

Zaměstnanci národního podniku Viněna, závod Josefa Hybeše v Brně, píší v resoluci: »Jsme pobouřeni nad tím, že tato kapitalistická společnost Horákové a spol. by neváhala použít i cizí ozbrojené moci, aby těžce a krví vykoupenou svobodu pracujícího lidu Československa zaprodala imperialistům.

V zájmu udržení míru na celém světě a štěstí všech, v zájmu záchrany života našich lidí, žádáme nejtěžší tresty pro tyto zrádce, našeho národa a přísluho-vače osnovatelů nové války.

Sledujeme bedlivě celý proces a výsledky jednotlivých obžalovaných a nikdy nepřipustíme, aby zrádci podobného druhu ohrožovali naši lidově demokratickou republiku. Tak jako bdíme a ostražitě hlídáme naše závody, tak také bdíme a ostražitě střežíme náš veřejný život a jsme vždy připraveni pomáhat očistit národ od zrádců a špiónů, budovat a posílit mír.»

»Cynické přiznání dr. Horákové před státním soudem v Praze nám jasně potvrzuje, že reakčně zaměřené živly ve stranách Národní fronty byly největšími a nejúhlavnějšími nepřáteli lidově demokratického zřízení a dělnické třídy.« — píší v resoluci zaměstnanci Ústředí pro hospodářství se zemědělskými výrobky v Olomouci. — »Odyrcíme se s hnusením od této hrstky zavilých zrádků a nepřátel nás všech. Jsme přesvědčeni, že státní soud po zasluzce, na základě zjištěných zločinů proti našemu budování, viníky potrestá, aby ostatním, jim podobným škůdcům: našeho pětiletého plánu navždy přelátl chuť k protistátním akcím.

Podobné resoluce byly zaslány i z jiných závodů a organizací, na př. ze závodu TOS Holoubkov, z dolu Václav Nosek v Oslavanech, ze závodu Škoda v Hradci Králové a j.

Na celozávodní schůzi vyjádřili pracující ČKD Sokolovo své rozhořčení nad souzenými vlastizrádci.

Zdroj: Pracující lid vyjadřuje své rozhořčení nad zločiny velezrádců, Rudé právo, 1950 [online]. Digitalizovaný archiv časopisů Ústavu pro českou literaturu AV ČR. [citované dne 24. 6. 2012]. Dostupné z WWW <<http://archiv.ucl.cas.cz/getimg/path=RudePravo/1950/6/3/1>>

Proces proti velezrádcům a špiónům - škola bdělosti a ostražitosti

★

Zvýšeným pracovním úsilím odpovídají velezrádcům

PRAHA 5. června (RP)

Pracující ze IV. montáže v závodě Jana Svermy ve Stráži nad Nisou vyhlásili jako odpověď velezrádcům na jejich pokusy o rozvrát republiky jednomyslné zpevnění norem o 5 proc. u všech operací při montáži hlavic.

*

Ve Skřivanské rafinerii byly v první dny zahájení procesu proti špiónům a rozvratníkům podepsány 4 socialistické smlouvy. Dvě z nich přinesou závodní snížení výrobních nákladů a druhé dvě znamenají zpevnění norem.

Rolníci vyjadřují své rozhořčení

PROSTŘEDNÍ LIBCHAVY, 4. června (RP)

V Prostředních Libchavách v okrese Ústí n. Orl. konala se veřejná schůze, na které občané projednávali reorganisasi MNV. Na schůzi se mluvilo také o rozvratnické činnosti imperialistických služebníků, kteří jsou souzeni v Praze. V závěru schůze schválili občané z Prostředních Libchav, kteří přistupují ke společnému odevu, resoluci, ve které uvádějí:

»Již v průběhu procesu s 13 rozvratníky, podněcovateli nové války, vidíme, že je nutno, aby byli tvrdě a spravedlivě potrestáni. Všichni se snažíme u nás budovat lepší život a tím přispíváme též k udržení trvalého míru v celém světě. Proto se nenecháme žádnými rozvratníky oddalovat od našeho cíle.«

★ ★ ★

Ve všech koutech naší země zní rozhořčený hlas pracujících nad podlostí velezrádců a špiónů. Na besedách v závodech, v obcích a ve městech osvětlují si občané hrůzné plány reakce, připravující válku. V resolucích, které ve velkém množství docházejí státnímu soudu v Praze, žádá všichni náš lid spravedlivou a tvrdou odplatu velezrádcům.

★ ★ ★

Žádáme spravedlivý a přísný trest zrádcům a špiónům

PRAHA 5. června (ČTK)

Státnímu soudu v Praze a ministerstvu spravedlnosti dochází v těchto dnech množství resolucí ze závodů, obcí, ze všech pracovišť; v nich pracující vyjadřují své rozhořčení nad hanobnými činy velezrádců, kteří stojí před státním soudem v Praze, a žádají pro rozvratníky spravedlivý a přísný trest.

Osazenstvo dolu **President Gottwald** v Hrdlovce, shromážděné na celozávodní schůzi, na níž si vytyčilo dlouhodobý mírový závazek ke Dni horníků, přijalo resoluci, aby »13 rozvratníkům a zrádcům, kteří v cizích službách připravovali válku, byl vyměřen přísný trest«. Podobné resoluce zaslaly m. j. i tyto závody:

Závod **Olfredo** v Olomouci, osazenstvo závodu **PV** v Prešově, osazenstvo závodu **Tatranské pily** v Bardějově, občané Prostředních Libchav — okres Ústí n. Orl., zaměstnanci **Ukrajinské národní rady Prešovska** v Prešově, **předsednictvo krajského výboru Sokola** v Pardubicích, osazenstvo závodu **Alba** v Praze-Vršovicích, žáci **Ústřední dělnické školy hutní** v Kladně, **Oděvní závody** v Prešově, osazenstvo závodu **Jana Svermy** ve Stráži n. Nisou, zaměstnanci **Východoslovenské elektrárny** v Prešově, za-

Sokolstvo Pardubicka žádá nejpřísnější trest

PARDUBICE 5. června (RP)

Předsednictvo sokolského kraje prof. dr. Zdeňka Nejedlého v Pardubicích zaslalo soudní prokuraturě tuto resoluci: »Je nám zcela odporné slyšet tak cynické a hrůzné výpovědi zrádců národa, kteří ve své podlosti chtěli rozpoutat válku i proti vlastnímu československému lidu.

Takoví lidé se již dávno vyradili z řad slušných čs. občanů a jejich výpovědi jen potvrzují, že jsou zcela v táboře nepřátel pokroku a nepřátel míru. Žádáme tedy jménem všeho Sokolstva v kraji Pardubice nejpřísnější tresty pro tyto lidské vyvrhle, kteří se neštítí volat po válečném požáru proti vlastní zemi a lidu, který s takovou láskou buduje socialismus ve své vlasti.«

Slovo pionýra

Záběry z procesu, vyslané Čs. rozhlasem, poslouchají i pionýři a učí se z nich rozpoznávat nepřátele lidu a nenávidět je. Pionýř Doležal ze střední školy v Hrádci Králové také poslouchá rozhlas. Učinil si již obrázek, jakí lidé tu stojí před soudem:

»Já vim, co je to za lidi. Jsou to ti, kteří chtějí zpět svoje milionové zisky, svoji továrnu, aby mohli vykofistovat pracující lid. Když se jim jejich plány nedají, dělají nové plány, třeba na novou válku, chtějí za cenu zabitých dětí získat ztracené výhody. Ale to se jim nepodaří. Tak jako dospělí odpovídají svou prací, tak i my, pionýři, se budeme více snažit, abychom přispěli k vybudování silné naší republiky.« (RP)

Zdroj: proces proti velezrádcům a špiónům –škola bdělosti a ostražitosti, Rudé právo, 1950 [online]. Digitalizovaný archiv časopisů Ústavu pro českou literaturu AV ČR. [citované dne 24. 6. 2012]. Dostupné z WWW <<http://archiv.ucl.cas.cz/getimg/path=RudePravo/1950/6/6/1>>

Dělníci na procesu

Do poslední židle naplněná soudní síň soustředěně a pozorně naslouchá, aby nikomu neušlo jediné slovo v procesu s veležrádci. V obecenstvu je mnoho dělníků. Přijíždějí vždycky na jeden den. Dnes z toho závodu a zítra z jiného. Celé závody a obce čekají potom na jejich vyprávění.

Mají co vyprávět. I ti, kteří už mnoho prožili a mnoho viděli.

Z děfilé veležrádců viděli doposud tři. Jen tři; to však stačí.

Stačil by jeden, kterýkoli, aby mohl v dílně, u stroje, na poli jednotného zemědělského družstva, doma v obci s čistým svědomím říci, že ani není takové slovo, kterým by mohl nazvat ty osoby, spíš stvůry v podobě lidské.

Kladenský horník stojí na chodbě se svým soudruhem a rozmlouvá o Horákové. Ptají se jeden druhého, čeho chce dosáhnout a na koho chce působit svou surrovou lhostejností. »Ta nemluví jako člověk, jako žena. Ta vystupuje jako Hitler.« — »Dovedu si ji představit jako vrchní esesačku v čele Koncentračního tábora.«

Z celého jejího vystoupení usoudili, že to by bylo místo, kde by se uplatnila. Chorobná ctižádost, lačnost po funkcích a po penězích, slávomam, který hnal Horákovou do čela reakčních živlů před únorem, zahnal ji i po porážce reakce na místo nejvíc vysunuté. Nevadilo jí, že svoje stoupence spočítala na prstech. Chtěla vládnout, královat, třebaš ve hře bez diváků. S odporem, s úžasem poslouchají dělníci její otevřené do-

znání, že chtěla rozvrát, válku, její nelidskou řeč, dvojnásob nelidskou, že vychází z úst ženy, hroznější a odpornější než příznaní vrahové.

Přijeli i dělníci z Moravy. Pozastavili se nad výpovědí Nestávala. I on skládal naděje v »mezinárodní zápolení«, protože věděl, že několikačlenná tlupa veležrádců sama nic nesvede. Teď říká: »Moje tehdejší názory byly mylné« — »dnes toho lituji«. Dělník z Holoubkova, který přijel ráno spolu s přešpískou delegací, se směje. »Chtěl být pražským primátorem a aby si to vysloužil, dělal v ilegální skupině krajského důvěrníka. A sehnal všeho všudy tři lidi. Nedivím se proto, že skládal naděje v „mezinárodní zápolení“. Teď, když mu teče do bot, dělá, že se v něm ozvalo svědomí. Zrádný had.«

Dr Jiřího Hejdu viděli dělníci po prvé. Ale dobře jej znali a dávno. Ne přímo Hejdu, ale vůbec kapitalisty. Protože on je typ. Bafovsky dravý podnikatel, centrální ředitel, kapitalista od hlavy do paty. Pravý upír. Není schopen vidět nic jiného a myslit na nic jiného než na peníze, na akcie, na dividendy. »Počítal jsem, že mu vyšel měsíční plat před válkou na 71 tisíc.« — »Rodina nezaměstnaného v první republice by za to musela žít 71 let.« Oba soudruzi domluvili a vracejí se na svá místa, aby mohli druhý den vyprávět, že veležrádci a špioni, jak je na vlastní oči viděli, jsou ve své zrádné podobě ještě odpornější, než si je představovali.

LUDMILA CEKOTOVÁ

Zdroj: Dělníci na procesu, Rudé právo [online]. Digitalizovaný archiv časopisů Ústavu pro českou literaturu AV ČR. [citováno dne 24. 6. 2012]. Dostupné z WWW <<http://archiv.ucl.cas.cz/getimg/path=RudePravo/1950/6/3/1>>